

SİVAS İLİNİN BAŞLICA NÜFUS COĞRAFYASI ÖZELLİKLERİ

Gülpinar Akbulut

Öz

Sivas ilinin başlıca nüfus coğrafyası özellikleri konulu bu çalışma, 1927-2000 yılları arasındaki il nüfusunun niteliklerini coğrafi bir bakış açısıyla ele almıştır. İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü'nde yer alan Sivas ili, bu bölümün nüfus, sosyo-ekonomik açıdan en büyük ilini oluşturur. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusu 755091'dir. Nüfus özelliklerinin belirlenmesinde Sivas'ın sosyo-ekonomik yapısı etkili olmaktadır. Şehir ve kırsal nüfusu arasında cinsiyet oranları açısından farklılıklar söz konusudur. Kırsal kesimde kadın, şehir kesiminde erkek nüfus fazladır. Yine yüzölçümü 28549 km² olan Sivas ilinin nüfus yoğunluğu 2000 yılında 26 km²/kişidir.

Anahtar Sözcükler

Nüfus, Sivas, nüfusun yaş ve cinsiyet özellikleri ve göç.

The Main Features of Population Geography of The Province Sivas

Abstract

In this study, the main features of population geography of Sivas have been carried out to determine the population characteristics of the province between the years 1927-2000 from a geographical point of view. The province Sivas, located in the Yukarı Kızılırmak subregion of the Inter Anatolian, is the biggest province of the region in terms of population, socio- economic characteristics. According to the result of general population registration, its population is 755 091. Socio- economic structure of Sivas is affective in the designation of the variety of its population. There are differences in the rate of sexuality between the city and countryside. There are more women in the countryside, more men in the city. The province Sivas, which is 28549 km², has the population density of 26 km² per person in 2000.

Keywords

The Population, Sivas, The features of age and sexuality and migration.

Giriş

Nüfus, belirli bir alanda, belirli bir nüfus sayımı gününde orada bulunan toplam insan sayısıdır (Doğanay, 1991; Doğanay, 1994: 141). Bir ülkenin sosyo-ekonomik açıdan geleceğini plânlaması ve uygun programları geliştirebilmesi için nüfus özelliklerinin belirlenmesi gerekir. Bu nedenlerle nüfus üzerine tespit edilen kesin verilere ihtiyaç vardır. Ülkemizin ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu tarihten 8 yıl sonra 1935 yılında ikinci nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir. İkinci nüfus sayımının ardından her 5 yılda bir tekrarlanan nüfus sayımı, 1990 yılında değişmiş, nüfus sayım aralığı 10 yıla çıkarılmıştır. Ancak ekonomik olayların belirlenmesi ve plânlanmaya duyulan ihtiyaç sonucunda 1997 yılında nüfus tespiti yapılmıştır. Son nüfus sayımı ise 2000 yılında gerçekleştirilmiştir.

İlerin nüfus gelişimleri, ülkemizin idarî yapısındaki değişikliklerden etkilenmiştir. Türkiye'de 1927 yılında 63 il bulunmaktayken, özellikle 1985 yılından sonra idarî bölünüş yapısında gerçekleştirilen değişikliklerin bir sonucu olarak 2000 yılında bu sayı 81'e yükselmiştir (TÜİK, 2000: 25). Dolayısıyla Türkiye nüfusu içinde Sivas ilinin nüfus özellikleri ile ilgili değerlendirmelerde değişiklikler olmuştur. Nüfus sıralamasında Sivas ili 1927 yılında 329 741 ile 63 il arasında 9. sırada iken, 2000 yılında 755 091 ile 29. sırada yer almıştır. İl nüfusunda genel bir artış görülmesine rağmen, Türkiye nüfusuna oranla bu artış azdır. Sivas il nüfusunda 73 yıllık değişimde % 229'luk bir artış olmuş ve bu değer Türkiye ortalamasının (% 497.8) gerisinde kalmıştır. Bu değişimde göçler ve idarî sınırlardaki değişiklikler başlıca belirleyicilerdir.

İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü'nde yer alan Sivas, bu bölümün yüzölçümü, nüfus ve sosyo-ekonomik açıdan en büyük ilidir. Yaklaşık 28549 km²'lik bir alana sahip olan Sivas, ülkemizin yüzölçümü açısından ikinci büyük ilini oluşturur. Kilometre kareye 26 kişi dağılım gösterir ve bu değer Türkiye ortalamasının (88 km²/kişi) altında kalır. Nüfus yoğunluğunun düşük olmasının temel nedeni il yüzölçümünün büyüklüğüdür. Sivas nüfusunda dağılım dokusu üzerine ise yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü, toprak dağılışı ve verimlilikleri ile sanayileşme gibi birçok faktör etkilidir (Bulut, 2000: 20). Sivas ilinde verimli tarım arazileri ve az eğimli plato sahaları sık nüfuslu alanları oluşturur. Kızılırmak boyu ve verimsiz arazileri oluşturan jipsli alanlarda nüfus seyrek.

Nüfusun sayısal büyüklüğü yanında, sosyo-ekonomik planlamaların yapılması açısından nüfusun niteliklerinin belirlenmesi de önem taşımaktadır. Şehir ve kırsal nüfus miktarları, cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımı, bağımlılık oranı, eğitim durumu ve göç nüfus özelliklerini belirlemektedir. Sivas ilinde son nüfus sayımında ilk kez şehir nüfusunun % 55.9 oranla kırsal nüfusunun önüne geçtiği; her 100 kadın için 103 erkek bulunduğu; nüfusun % 62.1'ini faal nüfus, % 30.9'unu çocuk nüfus ve % 7'sini yaşlı nüfus oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu özelliklerin belirlenmesinde ailelerin gelenek ve görenekleri, inançlarıyla, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları aile bireyi sayısının az veya çok olması etkili olmuştur.

Okuma yazma bilenlerin oranı % 85 olan Sivas ilinde, erkek nüfusun oranı (% 93), kadın nüfusa (% 78) oranla daha fazladır. Ayrıca toplam il nüfusunun % 17.6'sı örgün eğitime devam etmekte ve bu oran Türkiye ortalamasının (% 20.6) altında kalmaktadır. Sivas kademeli göçün etkili olduğu bir ildir. Kırsal kesimdeki nüfus, il merkezine göç etmektedir. Bu nedenle Sivas il nüfusunun % 90'ını Sivas doğumlular oluşturmaktadır. Sivas doğumlu olmayan nüfus içinde ilk sırayı İstanbul, ardından Tokat doğumlular almaktadır.

Sivas il nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki yerinin tespiti ile başlanan bu araştırmanın devam eden sürecinde, Sivas ilinin 1927-2000 yıllarındaki nüfus gelişimi ve sorunları ele alınmıştır. Nüfusun gelişim ve özelliklerini belirleyici veriler, Türkiye İstatistik Kurumu ve Sivas İl Sağlık Müdürlüğü'nden alınmıştır. Nüfusun sayısal gelişimi ve göç verilerinde Türkiye İstatistik Kurumu, nüfusun niteliklerinin belirlenmesinde Sivas İl Sağlık Müdürlüğü verileri kullanılmıştır. Çalışma konusunun boyutları düşünüldüğünde, ilçelerin nüfusu aritmetik yoğunluk dışında ayrı ayrı ele alınmamış ve il nüfusu üzerine genel değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye nüfusuna yönelik yapılan birçok çalışma gözden geçirilmiş ve konu ile ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır.

1. Nüfusun Gelişimi (1927-2000)

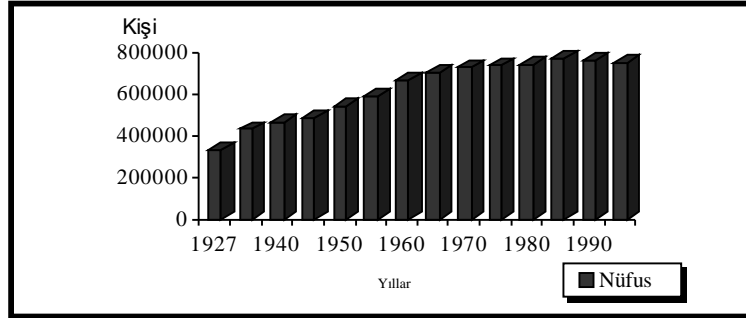
Bir sahada yaşayan insan topluluklarının dağılımlarının, hareketlerinin, sosyal ve ekonomik durumlarının ortaya konulabilmesi, nüfus özelliklerinin analizi ile mümkün olabilmektedir (Tanoğlu, 1966: 31). Bu açıdan değerlendirildiğinde, Cumhuriyet dönemi modern nüfus sayımları Sivas ili nüfus özelliklerinin belirlenmesinde ve gelişiminin açıklanmasında büyük öneme sahiptir.

Sivas nüfusunda 1927-2000 yılları incelendiğinde, iki farklı dönem dikkati çeker. Bunlar: Nüfus artışının süreklilik gösterdiği 1927-1985 yılları arasındaki I. Dönem ile nüfusun sürekli azalış gösterdiği 1985-2000 yılları arasındaki II. Dönemdir. Sivas il nüfusu 1985 sayımında 772 209 ile en yüksek değere ulaşmıştır. Bu tarihten günümüze kadar nüfus miktarı, işsizlik, tarım topraklarının yetersizliği, şehirleşme eğilimlerinde belirginleşen sorunlar, yatırımların sınırlı veya yetersiz olmasına bağlı olarak sürekli azalmıştır. İlk düzenli nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında Sivas il nüfusu 329 741'dir (Tablo 1; Şekil 1).

Tablo 1: Sivas İl Nüfusunun Gelişimi (1927-2000)

Yıllar	Toplam nüfus	Sivas'ın yıllık nüfus artış hızı (%o)	Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı (%o)	1927=100
1927	329 741	-	-	100
1935	432 996	25.69	21.10	131.3
1940	468 243	15.65	19.59	142.0
1945	490 493	9.28	10.59	148.7
1950	542 004	19.97	21.73	164.3
1955	590 869	17.26	27.75	179.1
1960	669 922	25.11	28.53	203.1
1965	705 186	10.26	24.63	213.8
1970	731 921	7.44	25.19	221.9
1975	741 713	2.66	25.01	224.9
1980	750 144	2.26	20.65	227.4
1985	772 209	5.80	24.88	234.1
1990	767 481	-1.23	21.17	232.7
2000	755 091	-1.63	18.30	228.9

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

Şekil 1. Sivas İlının 1927-2000 Yılları Arasındaki Nüfus Değişimi.

Sivas ilinin 1927-1935 yılları arasındaki nüfus gelişiminde önemli değişimler oldu. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, özellikle 1912-1913 Balkan savaşlarından, 1919-1923 milli bağımsızlık savaşları sonuna kadar, ülke büyük nüfus kayıplarına uğradı (Doğanay; 1994:199). Sosyo-ekonomik yapının bozulması ve savaşlarda erkek nüfusun kaybedilmesi, ülkemizin ve dolayısıyla Sivas ilinin nüfusunu da olumsuz etkiledi. Ancak, Kurtuluş Savaşı sonrasında ilde güven ve huzur ortamının tekrar sağlanmasıyla nüfus artışında olumlu gelişmeler oldu. Özellikle savaşlarda kaybedilen genç nüfusun tekrar kazanılması amacıyla yeni nüfus politikaları geliştirildi ve uygulandı. Böylelikle Sivas il nüfusu 1927-1935 yılları arasında %o 25.69 oranında artış gösterdi. Cumhuriyet döneminin en yüksek yıllık nüfus artış hızını oluşturan bu oran, Türkiye ortalamasının (%o 21.10) üstünde kaldı. Bununla birlikte, ilin nüfus gelişiminde sadece uygulanan nüfus politikaları değil, aynı zamanda değişen idarî sınırlar ile Kafkasya ve Balkanlardan gelen göçler etkili oldu. Bu yıllar arasında Darende ilçesi, Sivas ilinden ayrılarak Malatya iline, Suşehri ve Koyulhisar ilçeleri Giresun ilinden ayrılarak Sivas iline bağlandı. Yine 1935 yılına

kadar Kafkasya'dan gelen göçmen sayısı 11000 ve Balkanlardan gelen göçmen sayısı 6 000'e ulaştı (Abarju, 1999: 61; Başel, 1935: 145-146). Sivas ili nüfusu 1927-1935 döneminde 329 741'den 432 996'ya yükseldi. Ekonomik ve sosyal yapıda 1935-1940 yılları arasında görülen hızlı değişimler nüfusu olumlu yönde etkiledi. Devlet demiryolları fabrikasının 1939 yılında açılmasıyla il nüfusunda önemli artışlar oldu.

Türkiye, II. Dünya Savaşı nedeniyle 1940- 1945 döneminde ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda durağan bir dönem yaşadı. Fiilen savaşa girmemesine rağmen, erkek nüfusun bir kısmının silah altına alınması, savaş yıllarında ithalat güçlükleri nedeniyle ilaçların ülkeye girmesinin büyük ölçüde engellenmesi ve ana -baba niceliğine bağlı olarak, Türkiye nüfus artış hızında gerileme yaşandı (Darkot, 1961: 5). Türkiye'nin yıllık nüfus artışı % 10.6 olarak gerçekleşti (Tandoğan, 1994: 7). Bu dönemde Sivas'ta ise, 1943 yılında açılan çimento fabrikasının açılmasına rağmen, yıllık nüfus artışı % 9.3 ile Türkiye ortalamasının altında kaldı. Sivas ili, 1945 yılında 490 493 kişiydi. Şehirleşme hareketlerinin hız kazandığı 1950, 1955 ve 1960 yıllarında ulaşım yollarının gelişmesi, küçük sanayi kuruluşlarının ve fabrikalarının yapılması ilin büyümesine önemli katkılar sağladı. Dolayısıyla ikinci en yüksek nüfus artış hızının görüldüğü 1960 yılında (% 25.11) il nüfusu 669 922'e yükseldi. Bu dönemden sonra 2000 yılına kadar Sivas ili nüfusunda artış ve azalışlar görüldü. I.dönem olarak tanımladığımız 1927- 1985 yılları arasında nüfus sürekli arttı. Cumhuriyet Üniversitesi'nin 1973'te ve 4. Demir Çelik Sanayisi'nin 1976'da kurulması Sivas nüfusunun gelişimine önemli katkılar sağladı.

II. dönem olarak tanımladığımız 1985-2000 yılları arasında il nüfusu sürekli azalış gösterdi. Ülkemizin genelinde olduğu gibi 1975-1980'li yıllar, güven döneminin bozulduğu dönemler olarak hatırlandı. İç huzursuzluklar, devamında sanayileşme ve büyük şehirlerde artan istihdam büyük şehirlere göçün hızlanmasına neden oldu (Bulut, 2003: 86). Sivas bu tarihten sonra beklenen nüfus gelişimini yakalayamadı. Bunun başlıca nedenleri: güven ortamının sağlandığı 1980 yılından sonra Sivas'a komşu olan illerin, özellikle de Kayseri ve Malatya'nın, sanayileşme sürecinde Sivas'ı geride bırakması; Sanayi yatırımlarındaki yetersizlik; Köy sayısının fazlalığı ve sosyo-ekonomik ve kültürel yönden yaşanan sorunlar; 1990'lı yıllarda etkili olmaya başlayan terördü. Nitekim, 1990-1997 yılları arasında güvenlik nedeniyle yaylacılık faaliyetlerinin sınırlandırıldığı kırsal kesimde, ekonomik açıdan zorluklar yaşandı. Bu zorluklar göç olgusunu beraberinde getirdi. Sivas'ta son nüfus sayımında 755 091 kişi olan nüfus % 1.63 oranında azaldı. Neticede, Sivas il nüfustaki 73 yıllık değişimde % 229'lük bir artış oldu ve bu değer Türkiye ortalamasının (% 497.8) gerisinde kaldı.

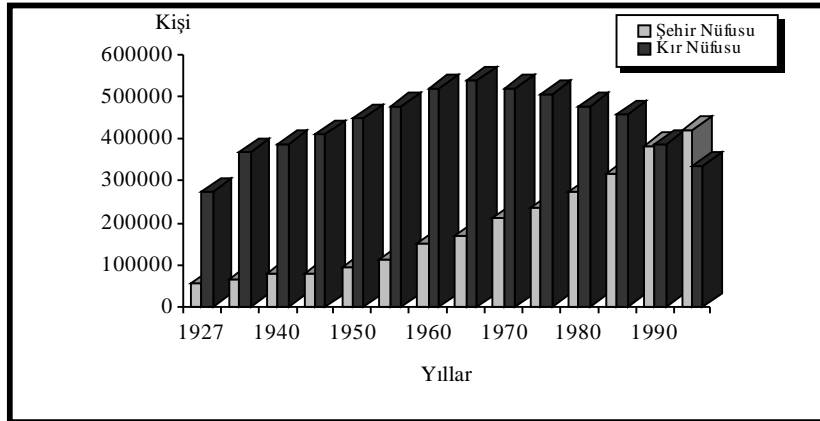
Şehir ve kır nüfusun belirlenmesinde, nüfus sayısı ile fonksiyonlar önemli kriterleri oluşturur. İdare alanında Köy Kanunu 20 000'den fazla nüfuslu yerleri şehir kabul eder (Darkot, 1967: 1-5; Özçağlar, 1997: 246; İzbirak, 1996: 392-396). Türkiye'de, 1927'den günümüze kadar şehir nüfusu sürekli artış gösteren bir durumdadır (Işık, 1999:154). Sivas'ın şehir ve kır nüfusunun 1927-2000 yılları arasındaki değişimi incelendiğinde, şehir nüfusunun Türkiye şehir nüfusu gelişimi ile paralellik gösterdiği görülür. Kır ve şehir nüfusu, 1927- 1935 yılları arasında doğal nüfus artışı, Kafkaslardan ve Balkanlardan gelen nüfusun etkisiyle belirgin bir şekilde artmıştır. Şehir nüfustaki artış 1935 sonrasında devam ederken, kır nüfusunda bu artış 1965 yılına kadar devam etmiş ve sonrasında azalmaya başlamıştır. Sivas ilinde kırdan şehre göç, kırsal alanlarda alt yapı yetersizliği, toprak ve gelir dağılımındaki dengesizlikler, tarımda makineleşmenin yaygınlaşmaya başlaması ile meydana gelen iş gücü fazlası gibi itici etmenlerin yanında az da olsa şehirlerin nispi istihdam imkanları gibi çekici etmenlerin etkisi ve sanayileşme ile

birlikte kaçınılmaz bir eğilim olarak günümüze kadar devam etmiştir (Tandoğan, 1998: 74). Toplam nüfus içinde şehir ve kırsal nüfusuna dikkat edildiğinde ise Sivas'ta 2000 yılına kadar kırsal nüfusunun şehir nüfusundan fazla olduğu görülmüştür (Tablo 2; Şekil 2). Bu durum Türkiye'nin en fazla köy sayısına sahip ili olan Sivas'ın yüzölçümünün büyüklüğü, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleriyle ilgilidir.

Tablo 2: Sivas İli Şehir ve Kırsal Nüfusunun Gelişimi (1927-2000)

Yıllar	Şehir Nüfusu			Kırsal Nüfusu			Toplam Nüfus Miktarı		Nüfus Oranı (%)	
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Şehir	Kırsal
1927	28 347	28 706	57 053	126 556	146 132	272 688	154 903	174 838	17.30	82.70
1935	33 606	31 512	65 118	178 341	189 537	367 878	211 947	221 049	15.04	84.96
1940	42 964	35 737	78 701	188 247	201 295	389 542	231 211	237 032	16.81	83.19
1945	42 395	37 624	80 019	201 195	209 279	410 474	243 590	246 903	16.31	83.69
1950	48 566	43 786	92 352	219 070	230 582	449 652	267 636	274 368	17.04	82.96
1955	60 348	55 272	115 620	230 138	245 111	475 249	290 486	300 383	19.57	80.43
1960	82 012	67 479	149 491	254 059	266 372	520 431	336 071	333 851	22.31	77.69
1965	91 205	77 480	168 685	259 172	277 329	536 501	350 377	354 809	23.92	76.08
1970	113 153	98 221	211 374	245 287	275 260	520 547	358 440	373 481	28.88	71.12
1975	128 803	109 515	238 318	246 704	256 691	503 395	375 507	366 206	32.13	67.87
1980	144 191	129 024	273 215	228 580	248 349	476 929	372 771	377 373	36.42	63.58
1985	165 816	149 520	315 336	216 990	239 883	456 873	382 806	389 403	40.84	59.16
1990	201 214	180 733	381 947	181 941	203 593	385 534	383 155	384 326	49.77	50.23
2000	218 450	203 354	421 804	164 804	168 483	333 287	383 254	371 837	55.86	44.14

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

Şekil 2: Araştırma Sahasında Kırsal ve Şehir Nüfusunun Gelişimi.

2. Nüfusun Başlıca Özellikleri

2.1. Yaş ve Cinsiyet Yapısı

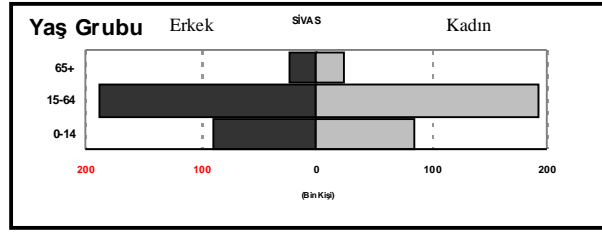
Nüfus niteliklerinin ortaya konulması, özellikle askeri, ekonomik boyuttaki planlamaların yapılması açısından yaş ve cinsiyet özelliklerinin belirlenmesi önem taşır. Ancak, Sivas ilinin 2000 yılı nüfusu TÜİK ve Sivas İl Sağlık Müdürlüğü verilerine göre farklı sayısal değerler oluşturur. Daha önce belirtildiği üzere 2000 yılı TÜİK verilerine göre Sivas il nüfusu 755 091 iken, 2000 yılı Sivas İl Sağlık Müdürlüğü ETF sonuçlarına göre 619 548'dir. Ortaya çıkan bu farklılığın başlıca nedenleri nüfus miktarı dikkate alınarak belediyelere yapılan ödemeler ve göçlerdir. Diğer bir neden ise ETF'lerin yapıldığı mayıs ve aralık ayında özellikle kırsal kesimdeki nüfusun ikamet ettiği yerleşim alanında bulunmamasıdır. Ayrıca sağlık ocaklarında eleman yetersizliği, verilerin doğruluğu konusunda kuşku uyandırmaktadır.

Sivas ili nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısını belirlerken, son veriler olması nedeniyle 2005 yılında Sivas Sağlık İl Müdürlüğü tarafından yapılan ETF sonuçları dikkate alındı. Nüfusun dar aralıklı yaş piramidiyle bağımlı nüfus oranı belirlendi. Buna göre Sivas ilinin 2005 yılı 602 227 olan nüfusunun, % 28.75'ini çocuk, % 63.26'sını yetişkin ve % 7.99'unu yaşlı nüfusun oluşturduğu tespit edildi (Tablo 3; Şekil 3). İlin bağımlılık oranı % 58.06 olarak hesaplandı. Üretim çağındaki nüfusun fazlalığını gösteren bu değer, ekonomik açıdan Sivas ilinin değerlendirmesi gereken bir işgücü potansiyelin olduğunu kanıtladı.

Tablo 3: Sivas İli Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Dağılımı (2005)

Yaş grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	88 146	29.44	84 969	28.05	173 115	28.75
15-64	188 036	62.81	192 969	63.72	381 005	63.26
65+	23 186	7.75	24 921	8.23	48 107	7.99
TOPLAM	299368	100	302859	100	602227	100

Kaynak: Sivas İl Sağlık Müdürlüğü verileri.

Şekil 3: Sivas İlinin Cinsiyet ve Yaş Piramidi.

Sivas ilinde yaşlı nüfusun oranına bakıldığında ekonomik boyutta zarar oluşturmadığı görülür. Emiroğlu'nun tespitine göre, ülkemizde yaşlı nüfusun büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşar (Emiroğlu, 1988: 29). Emiroğlu'nun bu tespiti Sivas ili içinde geçerlidir. Kış aylarını çoğunlukla İstanbul, İzmir, Antalya gibi büyük şehirlerde geçiren yaşlı nüfus ilkbahar ve yaz aylarını geçirmek için kırsal alana döner. Kırsal kesimdeki sosyal yapının güçlenmesinde bu nüfusun katkısı söz konusudur.

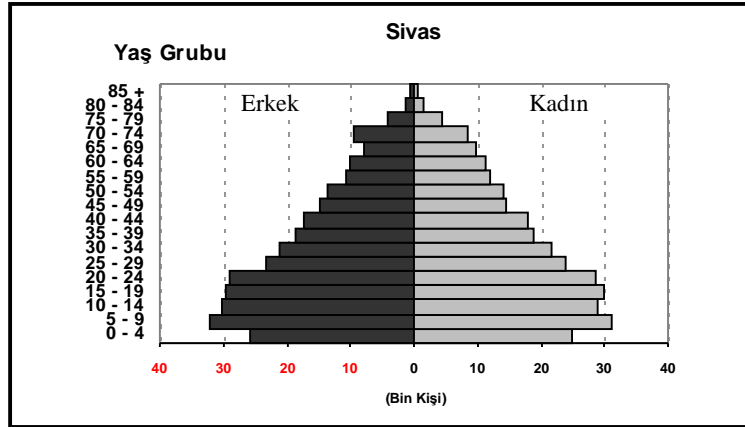
Sivas ilinin dar aralıklı nüfusun yaş ve cinsiyet özellikleri nüfus hakkında daha ayrıntılı yorumların yapılması açısından önemlidir. Sivas İl Sağlık Müdürlüğü, 2005 yılı nüfus piramidine bakıldığında, taban kısmının geniş olduğu görülür. Bu durum Sivas ilinde doğurganlığın ve buna bağlı çocuk nüfusunun fazla olmasından

kaynaklarıdır. Özellikle en fazla kadın ve erkek nüfus 5-9 yaş aralığında toplanması bunun kanıtını oluşturur. Diğer taraftan 0-4 yaş grubuna bakıldığında, 5-9 yaş aralığının altında kaldığı ve piramidin daraldığı görülür. Bu durumun başlıca nedenlerini: 0-4 yaş aralığında görülen ölüm olaylarının fazlalığı, artan ekonomik kaygılar, sosyal gelişmelere bağlı olarak doğum oranının düşmesi ve göç olayı oluşturur (Tablo 4; Şekil 4).

Tablo 4: Sivas İl Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Dağılımı (2005)

Yaş grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0 - 4	25 873	50.8	25 019	49.2	50 892	8.46
5 - 9	32 183	50.9	31 039	49.1	63 222	10.50
10 - 14	30 090	51.0	28 911	49.0	59 001	9.79
15 - 19	29 647	49.8	29 857	50.2	59 504	9.88
20 - 24	29 018	50.2	28 780	49.8	57 798	9.59
25 - 29	23 315	49.4	23 854	51.6	47 169	7.83
30 - 34	21 039	49.1	21 737	50.9	42 776	7.10
35 - 39	18 686	49.8	18 869	50.2	37 555	6.23
40 - 44	17 357	49.2	17 890	50.8	35 247	5.85
45 - 49	14 780	50.5	14 473	49.5	29 253	4.86
50 - 54	13 391	48.5	14 227	51.5	27 618	4.59
55 - 59	10 575	47.0	11 934	53.0	22 509	3.74
60 - 64	10 228	47.4	11 348	52.6	21 576	3.58
65 - 69	7 871	44.8	9 696	55.2	17 567	2.92
70 - 74	9 324	53.0	8 577	47.0	17 901	2.98
75 - 79	4 009	48.2	4 315	51.8	8 324	1.38
80 - 84	1 402	46.4	1 619	53.6	3 021	0.50
85 +	580	44.8	714	55.2	1 294	0.21
Toplam	299 368	50	302 859	50	602 227	100

Kaynak: Sivas İl Sağlık Müdürlüğü Verileri.

Şekil 4: Sivas İlının Cinsiyet ve Yaş Piramidi.

Sivas ili nüfus piramidinde 25-29 yaş aralığı ve 55-59 yaş aralığı dikkat çekmektedir. II. Dünya Savaşı ve ülkemizin toplumsal anlamda sıkıntılı olduğu 1980'li yıllarda doğurganlık oranı düşmektedir. Yine 20-45 yaş aralığında kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma çağındaki erkek nüfusun il dışına göç etmesinin bir sonucudur. Nüfus piramidine bakıldığında, yaşlı nüfusun özellikleriyle ilgili farklı sonuçlara ulaşılabilir. Öncelikle yaşa bağlı gerçekleşen ölüm oranlarında bir düzen olduğu görülür. İkinci olarak 70-74 yaş aralığı dışında yaşlı nüfus içinde kadın nüfus sayısının erkek nüfustan fazla olduğu görülür. Bu durum, araştırma sahasında kadınların ortalama yaşam sürelerinin erkeklerden daha uzun olduğunun kanıtı sayılabilir. 70-74 yaş aralığında erkek nüfusun fazlalığı ise 1930 yıllarındaki hızlı nüfus artışı ve doğan bebeklerde erkek bebek oranının kız bebek oranına göre daha yüksek olmasıdır.

Nüfusun yaş yapısının yorumlanmasında kullanılan göstergelerden biri olan medyan yaştır. Sivas ilinde 1935 yılında erkek nüfus 15.6 ve kadın nüfus 22.6 iken, 2000 yılında erkek nüfus 23.9, kadın nüfus 24.3'dür. Nitekim, 1935-2000 yılları arasında hem erkek hem de kadın nüfusun medyan yaşlarında yükselmeler dikkati çeker. Bu durum iyileşen sağlık koşulları ve değişen sosyo-ekonomik düzeyle ilgilidir.

Toplumun değişen sosyal ve ekonomik olaylarını açıklayabilmek için dikkate alınacak diğer bir göstergede cinsiyet oranıdır (Tümertekin, 1994; Doğanay, 1997; Tümertekin ve Özgüç, 2002). Cinsiyet oranının 1927-2000 yılları arasındaki değişimi dikkate alındığında, 1960, 1975 ve 2000 yılları dışında kadın nüfus her dönemde erkek nüfustan fazladır. Genel olarak erkek çocuk doğumunun yüksek olmasına rağmen, bölge ve ülkelerin cinsiyet bileşiminde belirli dönemlerde ve üst yaş dilimlerinde kadın nüfus fazlalığının ortaya çıkması, bazı toplumsal olaylarında bir sonucudur (Doğanay, 1997: 165). Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi birbirini takip eden savaş yıllarında erkek nüfusun büyük ölçüde kaybedilmesi (Ertürk ve diğ., 2000: 255) Sivas ilinde kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olmasının nedenidir. Nitekim 1927 yılında cinsiyet oranı 88'dir.

II. Dünya Savaşında erkeklerin askere alınması ve kadınların ortalama yaşam sürelerinin uzun olması bağlamında kadın nüfus fazlalığı 1960 yılına kadar devam etmiştir. İlk defa 1960 yılında erkek nüfus kadın nüfustan fazla olmuştur. Ancak 1960-1970 devresinde dış göçlerin gündeme gelmesi erkek nüfusun tekrar kadın nüfusun gerisinde kalmasına neden olmuştur. Özellikle 1968 sonrasında başta Almanya'ya göç eden erkek nüfus ailelerini yanına almış ve 1975 yılında tekrar erkek nüfus kadın nüfustan fazla olmuştur. 2000 yılı TÜİK verilerine göre cinsiyet oranı 103'dür. Göç veren iller arasında yer alan Sivas'ta son sayımda erkek nüfusun fazlalığı göçlerin erkek egemenliğinde değil aile egemenliğinde gerçekleştiğini göstermiştir. (Tablo 5; Şekil 5).

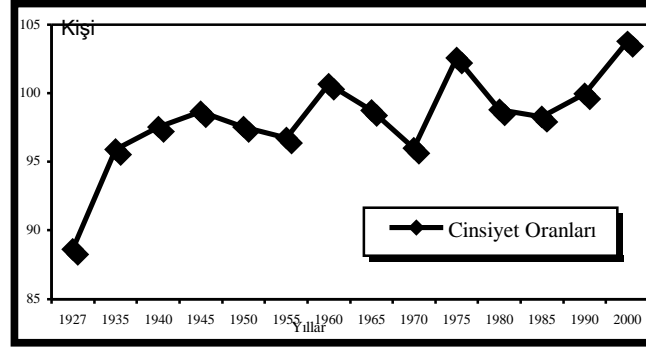
Araştırma sahasında kadın ve erkek nüfusun oranları karşılaştırılırken nüfus-egitim ilişkisinin de değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Cumhuriyetten günümüze okuma yazma oranlarında sürekli artış söz konusudur. Ülkemizde 2000 yılında okuma yazma bilen erkek nüfus % 93.9 iken kadın nüfusun oranı % 80.6'dır. Sivas ilinde TÜİK verilerine göre 1935 yılında erkeklerin % 19.9'u, kadınların % 3.5'i okuma yazma bilirken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 93.1'e kadınlarda % 77.5'e yükselmiştir. Bu değerler Türkiye ortalamasının altında kalmakta ve kadınların okuma oranının erkeklerin okuma oranından düşük olduğu görülmektedir. Özellikle şehir-kır ayırımında okuma yazma bilmeyen kadınların kırsal kesimdeki oranlarının daha fazla olduğu gözlenmektedir. Sivas ilinde 2000 yılında erkeklerin % 45.9'u kadınların % 40'ı ilkokul mezunudur. Bu seviyede erkek ve kadın arasında

belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak ortaokul ve yükseköğretimde erkek nüfus, kadın nüfusu toplumsal bir sorun oluşturacak şekilde geçmektedir. Nitekim, TÜİK verilerine göre 2000 yılında erkek nüfusun % 17.2'si, kadınların % 6.3'ü lise mezunudur. Yine aynı kaynağa göre erkek nüfusun % 7.8'i ve kadın nüfusun % 2.9'u yükseköğretim mezunudur. Özellikle kırsal kesimde kız çocukları, erken yaşta evlendirilmeleri, yanlış dini bilgilendirmeler ve yöresel anlayışlar nedeniyle ilkokuldan sonra eğitim hakkı elinden alınmaktadır. Nitekim, bu durum Sivas ilinin geleneksel yapısında değişimin yavaş olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 5: Sivas İli Nüfusunun Cinsiyet Oranı (1927-2000)

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam Nüfus	Cinsiyet Oranı
1927	154 903	174 838	329 741	88.60
1935	211 947	221 049	432 996	95.88
1940	231 211	237 032	468 243	97.54
1945	243 590	246 903	490 493	98.66
1950	267 636	274 368	542 004	97.55
1955	290 486	300 383	590 869	96.71
1960	336 071	333 851	669 922	100.66
1965	350 377	354 809	705 186	98.75
1970	358 440	373 481	731 921	95.97
1975	375 507	366 206	741 713	102.54
1980	372 771	377 373	750 144	98.78
1985	382 806	389 403	772 209	98.31
1990	383 155	384 326	767 481	99.70
2000	383 254	371 837	759 200	103.07

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

Şekil 5: Sivas İlinin Cinsiyet Oranları.

3.2. Doğumlar ve Ölümler

Belirli bir alanda, belirli bir günde orada bulunan toplam insan sayısı olarak tanımlanan nüfus değişkenlik ifade eden bir kavramdır. Bu değişkenliği belirleyen temel faktörler; doğumlar, ölümler ve göçlerdir (Doğanay, 1994: 152). Sanayi toplumlarının gelişmesi, kadının iş yaşamına dahil olması, sosyal ve ekonomik

yapıda meydana gelen gelişmeler dünya da doğum ve ölüm oranının hızla azalmasının başlıca nedenleridir. Türkiye dolayısıyla araştırma sahasında da belirtilen bu gelişmeler doğrultusunda doğum ve ölüm oranlarında geçmiş dönemlere göre azalmalar meydana gelmiştir. Özellikle toplam doğurganlık hızı, çok sayıda demografik ve sosyo-ekonomik etmenin etkisini yansıtan bir göstergedir. Doğurgan çağdaki kadının sosyal statüsü, eğitim düzeyi, çocuğa bakışı ve beklentileri yanında, gelir düzeyi, evlenme yaşı, örf/ adet/ inanışlar, aile planlaması ve doğum kontrolü yöntemlerine erişebilme, tıbbî teknoloji düzeyi, çocuğun ekonomik maliyeti, erkek çocuk tercihi, hane halkının sosyal statüsü gibi birçok değişkenin doğurganlık hızlarına etki ettiği bilinmektedir (Özgür, 2004: 6). Nitekim, Özgür'ün bildirdiği, doğurganlık hızının değişkenliğini belirleyen unsurlar incelendiğinde, araştırma sahasında da doğurganlık hızı üzerine benzer nedenlerin etkili olduğu görülür. Sivas ilinde geleneksel yapı ve din halen doğurganlık üzerine etkilidir. Özellikle kırsal kesimde erkek çocuk isteği, geleneklerden gelen büyük aile kavramı, erken evlilikler ve doğum kontrolleri etkileyen dini inançlar doğumları desteklemektedir.

Sivas'ın doğum ve ölüm özelliklerinin belirlenmesinde son veriler olması nedeniyle 2005 yılı Sivas İl Sağlık Müdürlüğü verileri ve doğurganlık özelliklerinin 5 yıllık dönem içindeki karşılaştırmasını yapmak için de aynı kurumun 2000 yılı verileri kullanılmıştır. Buna göre ilde 2000 yılında, 15-49 yaş aralığında bulunan toplam kadın sayısı (158 373) içinde, gerçekleşen doğum sayısı 7 711'dir. İlin genel doğurganlık hızı ‰ 48.69'dur. İl nüfusu dikkate alındığında ise, kaba doğum hızının ‰ 12.45 olduğu görülür. İlde 2005 yılında, 15-49 yaş aralığında bulunan toplam kadın sayısı (155 460) içinde, gerçekleşen doğum sayısı 8 095'dir. İlin genel doğurganlık hızı ‰ 52.07'dir. İl nüfusu dikkate alındığında ise, kaba doğum hızının ‰ 13.44 olduğu görülür. Nitekim, 5 yıllık dönemde 15-49 yaş grubunda yer alan kadın sayısı 2 913 kişi azalmıştır. Bu değer üzerinde göç olayları etkili olmuştur. Yine her iki dönemin kaba doğum hızları 2004 yılında ‰ 20 olan Türkiye kaba doğum hızının gerisinde kalır (Gündüz ve diğ., 2005: 70). Bunun temel nedenleri 15-49 yaş aralığında yer alan doğurgan kadın nüfusun toplam nüfus içindeki payının az olması, göç olayı, ekonomik koşulların iyileşmesi sonucunda ortaya çıkan sosyo-kültürel değişikliklerdir.

Sivas ilinde il sağlık müdürlüğü verilerine göre 2000 yılında 2 186 kişi ve 2005 yılında 1 966 kişi ölmüştür. Kaba ölüm hızı 2000 yılında ‰ 3.53 ve 2005 yılında ‰ 3.26 olup, her iki değerinde Türkiye ortalamasının (‰ 6.5) altındadır (Özkalp, 2001: 280). Sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve gelir durumundaki düzelmeler, ulaşım, yaşam alanları gibi çevre koşullarının düzeltilmesi ölüm oranının düşük olmasındaki önemli etkenleridir. Sivas ilinde ölümlerin yaş dağılımı incelendiğinde, en çok dikkat çeken durum ise 0-4 yaş aralığında meydana gelen ölümlerdir. Nitekim, 2005 yılında il sağlık müdürlüğü verilerine göre 0 yaş grubunda 121, 1- 4 yaş aralığında 13 olmak üzere ölenlerin toplam sayısı 134'e ulaşmaktadır. Bu yaş aralığında ölümlerin fazla olması annenin hamilelik öncesi ve sonrasındaki ortamı ile ilgilidir. Annenin yetersiz beslenmesi, eğitimsizliği, sağlık güvencesinin olmamasına bağlı olarak bebek ve annenin gerekli kontrollerini yaptıramaması ve hizmet sektörünün gelişmemiş olması doğum sonrası bebek ölümlerini hızlandırmaktadır. En az gerçekleşen ölüm olayları ise 10-14 yaş aralığı olup, 2005 yılında 2 ölüm olayı gerçekleşmiştir. Bu aralık hariç ölümlerdeki sayısal artış yaş ile doğru orantılı bir şekilde artmaktadır. Nitekim, ölümlerin en fazla gerçekleştiği 65 yaş ve üzeri ölümlerin sayısı 1 294'dür. Doğum ve ölüm hızlarındaki değerler dikkate alındığında araştırma sahasının doğal nüfus artış hızı ‰ 10.18'dir. Türkiye

ortalamasının (% 18.28) altında kalan bu değer Sivas ilinde göç olaylarının etkisinin sorun oluşturacak bir düzeyde olduğunu da göstermektedir.

3.3. Göçler

Göç, bir nüfus hareketi olup, devamlı veya geçici olabilir (Doğanay, 1994:165; Tümertekin, 1994: 139; Özkalp, 2001: 268; Mutluer, 2003: 9; Yalçın, 2004: 11-14). Gerçekte demografik yapıyı büyük ölçüde değiştiren çok önemli bu coğrafi olgu, nüfusun gelişimi ve sosyo-ekonomik olaylarının tespitindeki etkileri bakımından her dönemde önemli bir güce sahiptir. Yukarıda belirtilen etkiler dikkate alındığında, Türkiye’de göçleri iç ve dış göçler olmak üzere iki grupta değerlendirilebilir. İç göçler tarımda modernleşmenin görüldüğü 1950’lerden itibaren önemli ölçüde artış göstermiştir (Öngör, 1961; Emiroğlu, 1981: 57; Doğanay, 1991a; Özgür, 1998; Özgür, 2001: 127; Güngördü, 2002: 409). İl içinde göçler olmuş, özellikle 1970-1975 arasında ilçe merkezlerine yönelik göçler meydana gelmiştir. Bu dönemde Sivas’ta bütün ilçelerin bucak ve köylerinde nüfus azalmış, buna karşılık Yıldızeli ilçesi dışında bütün ilçe merkezlerinde nüfus artmıştır (Tümertekin, 1977: 36). Yıldızeli ilçesi bu dönemde dış ülkelere nüfus göndermiştir.

Ülkemizde 1975’de hızlanan nüfus hareketliliği 1980 yılından sonra sanayileşme ile paralel gelişmiştir. Bu yıllarda Türkiye genelinde iç göçlerde Kars, Erzurum, Artvin, Gümüşhane, Erzincan, Amasya ve Kastamonu illeri gibi Sivas’ın da önemli bir yeri vardır (Garipağaoğlu, 1999: 79). Garipağaoğlu’nun Sivas’ın 1975-1985 yılları arasındaki nüfus hareketliliğine yönelik yaptığı çalışma ve 2000 yılı TÜİK verileri dikkate alındığında, illere bir miktar nüfus gönderdiği ve çok az nüfus aldığı görülür. 1975-1980 yıllarında nüfus gönderdiği illerin başında 35 023 ile İstanbul gelmekte, bu ili 9 975 kişi ile Ankara ve 5 127 kişi ile Kayseri izlemektedir. Garipağaoğlu, bu dönemde Tokat, Kayseri, Malatya ve Erzincan gibi komşu illerin Sivas’la aralarında önemli bir nüfus hareketliliği olduğunu ifade etmektedir. Sivas’ın 1980-85 döneminde de nüfus hareketliliği göstermekte, İstanbul (28 535 kişi), Ankara (7 417 kişi) ve Kayseri (3 174 kişi) illerinin yanında yer alan ve Kayseri ilini dördüncülüğe iten İzmir (3 890 kişi) Sivas’tan göç alan başlıca illeri oluşturmaktadır (Garipağaoğlu, 1999: 81). Sonrasında ise Malatya, Samsun, Erzurum, Adana, Erzincan, Antalya, İçel, Kocaeli, Bursa ve Konya gibi illere de Sivas nüfusu yönelmektedir. Bahsedilen devrede Sivas dışarıya 69 028 kişi göndermiş ve dışarıdan 31 331 kişi almıştır. Sivas ilinin başlıca göç aldığı illeri de büyük şehirler ve komşu illeri oluşturmaktadır. Sivas’ın 1985-1990 yılında net göç hızı -106’dır (Karabağ ve Şahin, 2003: 56).

Günümüzde Sivas ili nüfus artışı dikkate alındığında, dışarıya göç veren önemli iller arasındaki yerini koruduğu görülür. Son otuz yıl içinde büyük sanayi şehirlerini besleyen Sivas ilinde göç olaylarının başlıca nedenlerini ekonomi, sosyal yapıdaki değişimler ve siyasî gelişmeler oluşturur. Özellikle ilin artan nüfusunun ihtiyaçlarına yönelik istihdam alanları oluşturma konusundaki yetersizliği, kırsal kesimde makineleşme süreciyle birlikte değişen yapının sonucunda insana olan ihtiyacın azalması ve miras yoluyla parçalanan arazilerin kullanımına yönelik yaşanan sorunlar göçlerde belirleyici etkenleri meydana getirir. Yine 1990 yılından itibaren bölgede artan huzursuzluk ve siyasal boşluğa bağlı olarak nüfus hareketlerinin yeniden şekillendiği görülür. Bu dönemde özellikle kırsal kesimde halkın güvenliğini sağlamak amacıyla yaylacılık faaliyetlerine izin verilmemesi, bu kesimin ekonomik yapısını bozdu. Alternatif geçim kaynağı oluşturamayan kır nüfusu köylerden Sivas şehir merkezine veya İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlere göç etti. Günümüzde Sivas ilinde göç olayının başlıca nedeni işsizliktir.

2000 yılı TÜİK verilerine göre Sivas ilinde işsizlik oranı % 7.3 ile Türkiye ortalamasının (% 8.9) altında kalmaktadır.

Araştırma sahası nüfus yapısını değiştirecek ölçüde göç almamaktadır. 2000 yılı TÜİK verilerine göre Sivas ilinde doğanların oranı % 90.18 iken başka bir ilde veya yurt dışında doğanların oranı % 9.82'dir. Başka bir ilde doğanlara bakıldığında, ilk sırayı 6 581 kişi ile İstanbul almakta, bunu 5 869 ile Tokat, 4 576 ile Kayseri, 4 087 ile Malatya, 3 632 ile Ankara, 2 390 ile Erzurum ve 2 263 ile Yozgat illeri takip etmektedir. Yurt dışında doğanların sayısı özellikle Batı Avrupa ülkelerine göç olayının hızlandığı 1965 sonrasında artmıştır. Avrupa'nın yeniden inşası için gerekli görülen işgücünün temin edildiği önemli ülkelerden biri olan Türkiye'de bu dönem toplumsal ve mekansal bir hareketliliği ivme kazandıran bir dönemi temsil eder (İçduygu ve Sirkeci, 1999:249). Sivas ilinde de bu dönemde dış göç önemli olup, ilk sırayı Almanya almaktadır. Doğum yerlerine göre bakıldığında Almanya 1 377 kişi ile ilk sırada yer almakta, bu ülkeyi sırayla Bulgaristan (316), Rusya Federasyonu (231), Hollanda (160), Fransa (99), Azerbaycan (75), İsviçre (71), Yunanistan (62) ve Danimarka (61) gibi ülkeler takip etmektedir. (TÜİK, 2000: 102). Nitekim, 1965 yılında 34 866 kişi yurt dışında veya başka bir ilde doğmuş göçükürken, 1970 yılında bu sayı 69 140'a yükselmiştir. Benzer bir durumda 1980-1985 dönemleri arasında yaşanmış, 1980'de 41 481 doğum varken, 1985 yılında 62 643'e yükselmiştir (TÜİK, 2000: 46). Ülkede yaşanan siyasal huzursuzluk yurtdışına olan göçleri hızlandırmış ve bu olay doğum sayılarının artmasına neden olmuştur.

3.4. Nüfus ve Çevre İlişkisi

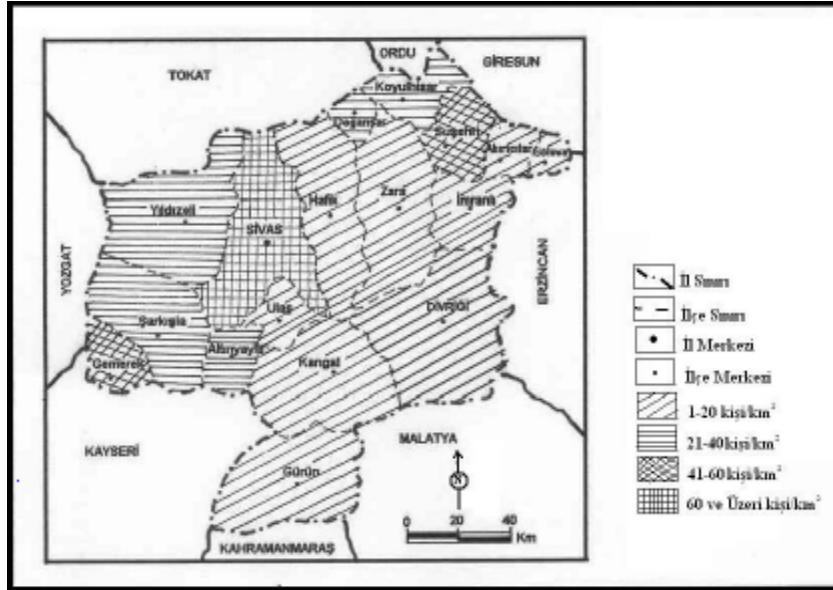
Doğal ve beşerî çevrenin belirlediği koşullar nüfusun sayısını, artışı ve dağılımını belirleyecektir. Bu unsurların içinde nüfus ve çevre arasındaki ilişkilerin en belirleyici göstergesi nüfus dağılımlarıdır. Sivas ili nüfus dağılımında, yüzey şekilleri, iklim, su kaynakları gibi doğal faktörlerin yanında, ulaşım, ekonomik yapı ve idarî değişiklikler gibi beşerî faktörlerinde rolü vardır. Ayrıca merkez ilçe olma durumu ve ilçelerin şehir merkezine yakınlığı nüfus dağılımında önemlidir. Sivas merkez ilçede verimli tarım arazileri, az eğimli plato sahaları, tepelik alanlar ve yamaçları sık nüfuslu alanları oluşturur. Kızılırmak boyu ve verimsiz arazileri oluşturan jipsli alanlarda nüfus seyrek. Sivas ilinin 2000 yılındaki nüfusu 755091, 1990-2000 dönemindeki yıllık nüfus artış hızı % -1.63'dür. İle bağlı bulunan 16 ilçeden Yıldızeli ilçesi 76232 nüfusu ile en fazla nüfusa, Gölova ilçesi ise 6272 nüfusu ile en az nüfusa sahip ilçeleridir. İlin yıllık nüfus artış hızı en yüksek olan ilçesi % 15.9 ile Altınyayla iken, en az nüfus artışı olan ilçesi % -44.4 ile İmranlı'dır (TÜİK, 2000:59). Divriği (Çaltı Çayı), Şarkışla (Kızılırmak), Suşehri (Kelkit Çayı) ve Ulaş (Tecer Çayı) gibi ilçelerin nüfus dağılımında özellikle su kaynaklarına yakınlık önemlidir (Farımaç, 1990; Başbüyük, 1999; Akbulut, 2004). Neticede, nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu ilçeler Suşehri (54 km²/kişi), Doğanşar (32 km²/kişi), Altınyayla (29 km²/kişi) ve Yıldızeli (25km²/kişi) iken, en düşük olduğu ilçeler Hafik (8 km²/kişi), Divriği (9 km²/kişi), Gürün ve Kangal'dır (10 km²/kişi).

İlçelerin nüfus ve yüzölçümü büyüklüğü karşılaştırıldığında nüfusun dağılımı üzerinde daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilir. Öyle ki, 49 318 kişi ile Şarkışla (2097 km²), 37 049 kişi ile Kangal (3691 km²), 23 131 kişi ile Divriği (2782 km²) ilçelerinde nüfus yoğunluğu düşükken, 6 314 kişi ile Doğanşar (198 km²) ve 15 713 kişi ile Altınyayla (549 km²) ilçelerinde nüfus yoğunluğu yüksektir. Doğanşar ve Altınyayla ilçelerinde nüfus yoğunluğunun fazla olmasının başlıca nedenleri, yüzölçümlerinin küçük olması ve yakın dönemde ilçe statüsü kazanmaları sonucu kırsal kesimden sürekli göç almalarıdır (Tablo 6; Şekil 6 ve Şekil 7).

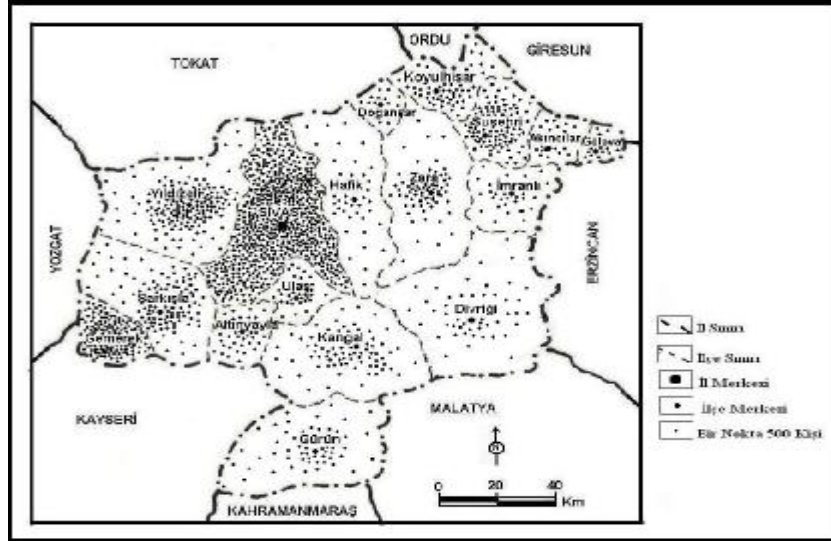
Tablo 6: Sivas İl Nüfusunun Matematiksel Nüfus Yoğunluğu (2000)

İlçeler	Yüzölçümü (km ²)	Toplam nüfus	Yıllık Nüfus Artışı	2000 MNV (Kişi/km ²)
Merkez İlçe	2768	299 935	8.18	108
Akıncılar	503	8 353	-21.60	17
Altınyayla	549	15 713	15.93	29
Divriği	2716	23 131	-33.89	9
Doğanşar	198	6 314	-26.25	32
Gemerek	1111	54 692	12.68	49
Gölova	332	6 272	-6.58	19
Gürün	2717	26 742	-13.48	10
Hafik	2402	19 213	-35.20	8
İmranlı	1217	13 883	-44.42	11
Kangal	3691	37 049	-19.78	10
Koyulhisar	1042	24 934	14.15	24
Suşehri	832	44 731	-6.13	54
Şarkışla	2097	49 318	-4.51	24
Ulaş	754	14 972	-7.39	20
Yıldızeli	3044	76 232	7.18	25
Zara	2576	33 425	-13.55	13
İl Toplamı	28549	755 091	-1.54	26

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

Şekil 6: Sivas İlinde Matematiksel Nüfus Yoğunluğunun İlçelere Göre Dağılımı (2000)

Şekil 7: Sivas İlinde Nüfusun Dağılışı (2000)

3.5. Nüfusun Ekonomik Yapısı

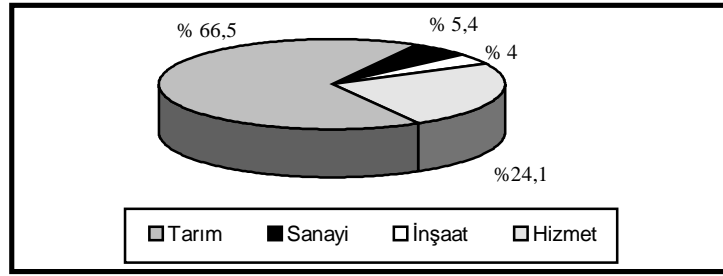
Sivas ilinin ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımını belirlemek ve yeterliliğini değerlendirmek, nüfusun gelişimi üzerine etkisini ortaya çıkarmak bakımından faydalı olacaktır. Tarım, sanayi ve hizmet sektörleri olarak belirlenen başlıca ekonomik faaliyetlerin Sivas nüfusu içindeki dağılımında topografya, iklim, toprak özellikleri, sulama, sermaye, pazar ve insan etkilidir. 1980-2000 döneminde toplam istihdam içinde en yüksek paya sahip olan tarım sektörüdür. Ancak istihdam edilenlerin sayısı giderek azalmaktadır (Tablo 7; Şekil 7). Tarım sektöründe çalışan nüfusun azalmasında kırsal kesimden şehirlere olan göçün etkisi söz konusudur. Toplam istihdam içinde ikinci en yüksek orana sahip olan hizmet sektörünün payı ise sürekli bir artış göstermektedir. Sanayi sektöründe ve inşaat sektöründe istihdam edilenlerin oranı önemli bir değişim göstermemiştir. 1980-2000 döneminde, hizmet ve sanayi sektöründe istihdam edilen nüfus sırasıyla % 47 ve % 2.6 oranında artarken, tarım ve inşaat sektörlerinde istihdam edilen nüfus sırasıyla % 14.3 ve % 7.9 oranında azalmıştır (TÜİK, 2000: 38).

Tablo 7: Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)

Yıllar	Tarım	%	Sanayi	%	İnşaat	%	Hizmet	%	İyi T.mamış Faaliyet	%	Toplam İstihdam
1980	228 676	74.4	15 604	5.1	12 704	4.1	48 380	15.7	2001	0.7	307 365
1985	240 853	74.4	15 574	4.8	10 164	3.1	55 153	17.0	2030	0.6	323 774
1990	222 096	69.2	19 270	6.0	12 524	3.9	65 921	20.5	1145	0.4	320 956
2000	196 080	66.5	16 012	5.4	11 701	4.0	71 125	24.1	125	0.0	295 043

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

İlk olarak iklim, topografya, su kaynakları ve toprak verimliliğinin belirlediği tarıma dayalı bir ekonomik yapıya sahip olan Sivas, üretim ve pazarlama aşamasında sorunlar yaşamaktadır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan insanlar, ekonomik açıdan daha iyi bir duruma gelebilmek için şehirlere göç etmektedir. İkinci olarak sanayileşme süreci Sivas için bir sorundur. Sivas'ta 10 küçük sanayi sitesi dışında bir organize sanayi bulunmaktadır. Sivas'ta 1938 yılında Divriği Demir Çelik madenlerinin işletmeye açılması, 1939 yılında DDY Cer Atölyesi, 1943 yılında Çimento Fabrikası, 1972 yılında Sidaş İplik Fabrikası'nın kurulması ve 1979'da Sivas Beton Travers Fabrikası'nın üretime başlaması dışında yeni yapılan fabrika yoktur. Gerçekte 1995 sonrasında Sivas, kalkınmada öncelikli iller statüsünde değerlendirilmiş ve yatırımlar yabancı sermaye ile desteklenmeye çalışılmıştır. Ancak, Sivas yatırımların gerçekleşmesini sağlayacak, özellikle enerji ve ulaşım olanaklarından yoksundur. Ulaşım yollarının iyileştirilmesi gereken Sivas'ta 1932 yılında açılan Sivas-Samsun demiryolu hattı yetersizdir. Diğer taraftan yatırımları destekleyecek işgücü mevcuttur.

Şekil 8: Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Nüfus.

Sonuç

Nüfus özelliklerinin belirlenmesi ekonomik, sosyal ve kültürel boyutta geleceğe yönelik nüfus planlamalarını yapmak açısından önem arz eder. Konya ilinden sonra Türkiye'nin ikinci büyük yüzölçümüne sahip olan Sivas ilinde Cumhuriyet'ten günümüze belirgin bir nüfus artışı gözlenmemiş, 1985 itibarıyla nüfus gerilemiştir. İlin 2000 yılı nüfusu 755091'dir. Sivas nüfusunda doğum ve ölüm oranları azalmaktadır. Yıllık nüfus artış hızı Türkiye değerinin altında kalan Sivas ilinde bebek ölümleri fazladır. İlin 2020 yılında nüfusu yaklaşık 742 000 olacağı tahmin edilmektedir.

Sivas ilinin en önemli sorunu göçlerdir. 1950'li yıllarda kırsal kesimden şehirlere gelen nüfus, şehirlerin dinamik yapı kazanmasında önemli bir etken olmuştur. Sonrasında nüfusun bu hızlı değişimi hem kır nüfusunun hem de şehir nüfusunun niteliksel yapısını bozmuştur. Sivas'ta bugün şehir nüfus oranı kır nüfus oranından ve kırsal kesimde kadın nüfus sayısı erkek nüfustan fazladır. Bu durum kırsal kesimde göçlerin yaşandığını göstermektedir. Sorunun çözümü için ekonomik açıdan işgücü oluşturacak fonksiyonların oluşturulması gerekmektedir.

Araştırma sahasında okur-yazarlık oranı Türkiye ortalamasının altındadır. Sosyo-ekonomik ve kültürel yönden gelişme aşamasında olan Sivas,

sağlıklı bir toplum modeli oluşturmak istiyorsa, eğitim düzeyinde cinsiyetler arasında görülen farklılığı ortadan kaldırmalı ve özellikle geleneksel yapı ve yanlış inanışlardan kaynaklanan yaklaşımlarla kız çocuklarını okula gönderilmediği kırsal kesimde eğitim güçlendirmelidir. Okuma oranını arttırmak için eğitim programları düzenlenmeli, alt yapı hizmetleri, okul binası ve öğretmen eksikliği giderilmelidir. Yapılan yatılı bölge okulları kısmen çözüm oluştursa da yeterli değildir. Köy okullarının tekrar açılmasıyla hem çocukların hem de ailelerin eğitim düzeyinde değişimler söz konusu olabilir. İlin yüksek öğretimde okuyan öğrenci oranının yüksek olması, Cumhuriyet Üniversitesi'nin varlığı ile ilgilidir. Ekonomik açıdan yüksek öğretimde okuyamayan çocuklar için yerel eğitim standartları geliştirilmeli, sosyo-kültürel açıdan genç nüfusa yönelik, eğitim, spor tesisleri ve sanatsal faaliyetler gibi toplumsal yapıyı güçlendirecek planlama ve uygulamalar gereklidir. Sivas ili cinsiyet oranı açısından değerlendirildiğinde, sosyal soruna yol açacak bir farklılık görülmemektedir. Yine, sağlıklı ve iyi eğitilmiş bir nüfusun oluşabilmesi için aile plânlamasıyla ilgili hizmetler geliştirilmeli, sağlık kuruluşları, halka yönelik seminer çalışmalarını arttırmalıdır. Bu çalışmalar nüfusun değişimini olumlu yönde etkileyebilir.

Sivas ilinde ekonomik faaliyetlerin başında tarım sektörü gelmektedir. Sanayileşme ve hizmet sektörü gelişme aşamasındadır. Yaş dağılımına bakıldığında, Sivas ili nüfusunun yarısı 30 yaşının altında genç bir yapıya sahiptir. Özellikle üretim çağındaki bu nüfusun istek ve ihtiyaçları göz önüne alınarak, ekonomik yatırımlar belirlenebilir. Böylelikle Sivas kendi nüfusunu istihdam edebilir ve göç engellenir. Gerçekte 1995 sonrasında Sivas'ın kalkınmada öncelikli iller statüsünde değerlendirilmesi, sanayinin yabancı sermaye ile desteklenmeye başlaması sosyo-ekonomik yönden önemli gelişmeler sayılabilir. Yine de bu gelişmeler mevcut nüfusu istihdam edebilecek düzeyde değildir.

Kaynakça

- ABARJU, F. (1999), **Sivas'ta İktisadî ve Sosyal Hayata Bir Bakış (1930-1935)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Malatya.
- AKBULUT, G. (2004), **Divriği İlçesinin Coğrafyası**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- BAŞEL, M.F. (1935), **Sivas Bülteni**, Kamil Yayınevi, Sivas.
- BAŞIBÜYÜK, A. (1999), **Suşehri Havzası'nın Coğrafi Etüdü**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- BULUT, İ. (2000), "Yozgat'ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri" *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 4, s.19-54.
- BULUT, İ. (2003), **Yozgat İlinin Coğrafyası**, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 101, Araştırma Serisi No: 72, Erzurum.
- DARKOT, B. (1961), "Türkiye'nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler" **Türk Coğrafya Dergisi**, Cilt: XVII, Sayı : 21, s.1-14.
- DARKOT, B. (1967), "Şehir Ayırımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri", **İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 8, Sayı :16, s.1-8.

- DOĞANAY, H. (1991), **Demografya**, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum.
- DOĞANAY, H. (1991a), “Türkiye’de İç Göçler ve Başlıca Sorunları” Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, Cilt: 2, s. 133-149.
- DOĞANAY, H. (1994), **Türkiye Beşerî Coğrafyası**, Gazi Büro Kitapevi, Ankara.
- DOĞANAY, H. (1997), **Türkiye Beşerî Coğrafyası**, MEB Yay. No: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No:877, Eğitim Dizisi No: 10, İstanbul.
- EMİROĞLU, M. (1981), “Türkiye’de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları”, **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 10, s. 43-73.
- EMİROĞLU, M. (1988), “Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Artışı ve Coğrafi Dağılım Özellikleri”, **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 11, s.25-50.
- ERTÜRK, M., Yazıcı, H. ve Başıbüyük, A. (2000), “İskilip İlçesi’nin Demografik Özellikleri” **Doğu Coğrafya Dergisi**, Sayı: 4, s. 237-272.
- FARIMAZ (GARİPAĞAOĞLU), N. (1990), **Ulaş Ovası ve Çevresinin Fizikî Etüdü**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- GARİPAĞAOĞLU, N. (1995), “Sivas İlinde Nüfus Hareketleri”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:3, Yıl:2, Cilt: 1, s. 79-92.
- GÜNDÜZ, M., KUTLAR, A., GÜNDÜZ, F. ve ESGİN, A. (2004), **Nüfus Sorunu**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- GÜNGÖRDÜ, E. (2002), “Türkiye’de Nüfus Hareketleri ve Şehirleşme”, **Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı:2, s. 409-414.
- IŞIK, Ş. (1999), “1997 Nüfus Tespiti ve Türkiye Nüfusu Üzerine Bazı Yeni Gözlemler” **Ege Coğrafya Dergisi**, 10, s. 149-172.
- İÇDUYGU, A. Ve SİRKEÇİ, İ. (1999), **Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Türkiye İş Bankası, İstanbul.
- İZBİRAK, R. (1996), **Türkiye I**, MEB Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi: 196, İstanbul.
- KARABAĞ, S. ve ŞAHİN, S. (2003), **Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- MUTLUER, M. (2003), **Uluslar arası Göçler ve Türkiye (Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması Denizli- Tavas)**, Çantay Yayınları, İstanbul.
- ÖNGÖR, S. (1961), “1950-1955 Devresinde Türkiye’de İç Göçler” **Türk Coğrafya Dergisi**, Cilt: XVII Sayı: 21, s. 63-74.
- ÖZÇAĞLAR, A. (1997), “1995 Yılında Türkiye’deki Belediye Örgütlü Yerleşmelerin Coğrafi Dağılışı”, **Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı:6, s.243-272.
- ÖZKALP, E. (2001), **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ÖZGÜR, E.M. (1998), **Türkiye Nüfus Coğrafyası**, GMC Basın Yayın Ltd. Şti., Ankara.

- ÖZGÜR, E.M. (2001), **Türkiye Coğrafyası**, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.
- ÖZGÜR, E.M. (2004), “Türkiye’de Toplam Doğurganlık Hızının Mekansal Dağılışı” **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Sayı: 2, s.1-12.
- TANDOĞAN, A. (1994), **Türkiye Nüfusu**, Eser Ofset Matbaacılık ve Yayınları Sanayi, Trabzon.
- TANDOĞAN, A. (1998), **Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu**, Lega Yayınları, Trabzon.
- TANOĞLU, A. (1966), **Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı, No:45, İstanbul.
- TÜİK, (2000), **2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları**, Ankara.
- TÜMERTEKİN, E. (1977), “Türkiye’de İç Göçler Üzerine”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 22, s.29- 42.
- TÜMERTEKİN, E. (1994), **Beşerî Coğrafyaya Giriş**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 3819, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2464, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. ve Özgüç, N. (2002), **Beşerî Coğrafya İnsan-Kültür-Mekân**, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- YALÇIN, C. (2004), **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara.